

Bo Sundqvist: Tal vid Vinterpromotionen 2005

Talare

Bo Sundqvist
Rektor magnificus vid Uppsala
universitet

Datum

28 januari 2005

Plats

Uppsala

Herr LandshövdingRektorer och företrädare i rektorsämbetetKollegorDoctores PromovendiPristagareMina damer och herrarVälkomna till 2005 års vinterpromotion vid Uppsala universitet.Livet vid akademien går vidare. Vi bär med oss den tunga inledningen på det nya året och vetenskapen om att många drabbats av stora förluster. Naturkatastrofen i Sydostasien påminner oss om att vi som vetenskapsmän och lärare har ett ansvar att utöka förrådet av kunskap om vår värld och dess villkor. Och kunskap förpliktigar — att hjälpa till med att läka kroppen och själen, med att utveckla teknik och varningssystem för att dämpa skadeverkningar. På dessa sätt har vi alla ett ansvar.Idag vill jag säga något om utbildningens betydelse — inte om de yttre omständigheter vi alla måste kämpa med — utan om det grundläggande värdet av själva kunskapen.I vår tid har utbildning kommit att handla om snäva marginaler, kanske besvärliga ekonomiska förhållanden och ökade krav. Krav att anpassa sig inför en bestämd yrkesverksamhet och en föränderlig arbetsmarknad. De yttre omständigheterna får naturligtvis aldrig hindra oss från att fortsätta söka kunskap. Att frivilligt välja okunnighet är ju, som språkmannen och författaren Samuel Johnson skrev, en rent kriminell handling. ("Ignorance, when it is voluntary, is criminal", ur *Rasselas* från 1759.)Kanske något går förlorat i våra försök att vara till lags. Vi vill – och vi kanske måste – spela med i det politiska spelet, snegla på tänkbara arbetsgivare och göra vårt bästa för att lyckas här i livet. Men vi glömmer ibland bort att växa. Vår tid som studenter vid universitetet ger oss möjligheter att ägna oss åt sånt som vi senare i livet inte kan — inte hinner — göra. Vi har — trots allt — fått en chans att lägga grunden för en bred och gedigen kunskap även utanför våra huvudintressen. Sociologen Max Weber skrev redan för hundra år sedan om faran av alltför snäva specialister— "Fachmenschen ohne Geist", kallade han dem. I vår egen tid har författaren Doris Lessing sagt att vårt samhälle riskerar att få en generation som visserligen är välutbildad men som har läst alldeles för få böcker. Sådana medborgare blir, med hennes ord, "välutbildade barbarer".Vad är bildning? Utbildning har sina yttre måttstockar

— att förbereda oss inför ett yrkesliv — men bildning är en flyktig idé, ett kanske filosofiskt eller till och med metafysiskt begrepp om ett inneboende värde för den enskilde. Bildning ger inte alltid sin bärare harmoni i livet. Å andra sidan har flesta av oss ofta upplevt bristen på harmoni som ett kraftcentrum. Kaos kan leda till nyskapande. Förvirring kan leda till nytänkande. Bildningsidealet är en ständigt pågående dröm om ett större sammanhang. Bildningstanken är inte okontroversiell. Den kan användas för att stänga ute, likväl som för att inkludera. Utblicken — eller inblicken — är våra bästa vapen mot fördomar om kön, etnicitet, ålder, läggning och åsikter. Däri ligger kanske den största allmänna vinsten med bildningen: fördomar får inte lika lätt fäste i en bildad människa. Det är förstås inte så att bildning garanterar fördomsfrihet och hjälper mot alla slags fördomsvirus, men den är i bästa fall en slags vaccinering mot den smittsamma trångsynthet vi alla riskerar att drabbas av. Bildning handlar inte bara om att ha läst klassikerna, om att kunna citera de stora tänkarna eller uppskatta de sköna konsterna. En modern bildning ska också ge förmågan att känna igen sin egen åsikt i förhållande till andras åsikter — om konst, litteratur, musik, om världen och dess tillstånd. Men bildning är också att ha respekt för andras kunnande. Det mångsidiga — det omfattande — och det reflekterande är bildningens grundsatser. Hur kan vi skapa förutsättningar för kunniga, självständiga och ansvarsfulla medborgare? De amerikanska universiteten ger oss några exempel på hur ett kursutbud med bildningsinnehåll kan se ut. Låt oss leka med tanken att även vi skulle erbjuda våra studenter något vi kan kalla bildningskurser. Våra studenter skulle få ägna sig åt studier i grundläggande naturvetenskap, etiska frågeställningar, hållbar utveckling och mångfaldens förutsättningar. De skulle ges möjlighet att läsa litteratur som ställer de stora frågorna, tillfälle att studera konst och musik som speglar olika verkligheter, chans att debattera de viktiga politiska och sociala frågorna. Låt oss säga att våra studenter fick möjlighet att inom sina yrkesförberedande utbildningar också välja dessa bildningskurser. Vi kan kalla kurserna fysik för poeter eller poesi för fysiker. Resultatet skulle bli nya perspektiv och ingångar till nya tankar. Vinsten är inte främst det allmännas utan personlig — jag tror att en god utbildning och en god bildning ger goda förutsättningar för ett rikare liv. Det är hela människan som växer. För att detta ska bli verklighet krävs att vi diskuterar själva kärnan i vår verksamhet. Vi kan skapa morgondagens universitet och morgondagens studenter om bara viljan finns. Resurssystemet för den högre utbildningen räcker idag inte ända fram för att alla visioner ska kunna förverkligas. Historien visar dock att universitetets grundidé överlever alla finansieringsmodeller och tillfälliga perioder av

stagnation. Universitetet slutar inte vara drivbänk för nya tankar och ny kunskap bara för att det politiska klimatet ger kylslagna förutsättningar. Låt mig slutligen framhärda med att återigen upprepa behovet av reformerade finanser och i grunden stärkta förutsättningar för vårt Alma Mater. För övrigt anser jag att fakultetsanslagen skall höjas: Praeterea censeo subsidia Ordinum Universitatis esse agenda. Dixi!

Taggar

2000-tal, 2005, Man, Rektorstal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/bo-sundqvist-tal-vid-vinterpromotionen-2005>